

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

IV. ÚS 588/2021-53

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Ladislava Dudíša (sudca spravodajca) a zo sudcov Libora Duřu a Miroslava Duriša v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky **Tatra Real Trade, a. s.**, Dunajská 25, Bratislava, IČO 35 729 465, zastúpenej MALICH advokátskou kanceláriou, s. r. o., Dunajská 25, Bratislava, IČO 47 256 991, v mene ktorej koná advokát a konateľ JUDr. Pavol Malich, proti uzneseniu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 4 Obdo 6/2020, 4 Obdo 7/2020 z 29. mája 2020 takto

r o z h o d o l :

1. Uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 4 Obdo 6/2020, 4 Obdo 7/2020 z 29. mája 2020 **bolo porušené** základné právo sťažovateľky na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, podľa čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd a právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 4 Obdo 6/2020, 4 Obdo 7/2020 z 29. mája 2020 **zrušuje a vec vracia** Najvyššiemu súdu Slovenskej republiky na ďalšie konanie.
3. Najvyšší súd Slovenskej republiky **je povinný** nahradiť sťažovateľke trovy konania v sume **450,29 eur** a zaplatiť ich právnenému zástupcovi sťažovateľky do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
4. Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti **n e v y h o v u j e .**

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľky a skutkový stav veci

1. Sťažovateľka sa ústavnou sťažnosťou doručенou ústavnému súdu 18. septembra 2020 domáha vyslovenia porušenia svojho základného práva na súdnu ochranu a práva na spravodlivý proces

podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd (ďalej len „listina“) a čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“), základného práva na rovnosť pred zákonom podľa čl. 12 ods. 1 ústavy, základného práva na ochranu vlastníctva podľa čl. 20 ods. 1 ústavy v spojení s čl. 1 ods. 1 ústavy uznesením všeobecného súdu uvedeným v záhlaví. Navrhla napadnuté rozhodnutie zrušiť a vec vrátiť na ďalšie konanie Najvyššiemu súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“), priznať jej primerané finančné zadostučinenie vo výške 10 000 eur a náhradu trov právneho zastúpenia. Ústavná sťažnosť bola prijatá na ďalšie konanie uznesením ústavného súdu č. k. IV. ÚS 588/2021-24 zo 16. novembra 2021.

2. Z obsahu ústavnej sťažnosti, napadnutého rozhodnutia a ostatných príloh vyplýva, že sťažovateľka v procesnom postavení žalobkyne sa na Okresnom súde Trenčín (ďalej len „okresný súd“) žalobou proti mestu Trenčín (ďalej aj „žalovaný“ alebo „zúčastnená osoba“) domáha zaplatenia sumy 1 914 813,17 eur s príslušenstvom. Právnym titulom je bezdôvodné obohatenie (zaplatená zábezpeka a preddavky), náhrada škody (za vynaložené náklady) a ušlý zisk (pre nemožnosť iného využívania investícií), a to všetko v súvislosti s chybným plnením žalovaného zo zmluvných vzťahov a porušením jeho povinností. Na základe zmluvy č. 318/2007 o zriadení vecného bremena z 11. apríla 2008 a zmluvy č. 319/2007 o uzatvorení budúcej kúpnej zmluvy z 11. apríla 2008 (ďalej len „sporné zmluvy“) malo dôjsť k realizácii investície v podobe stavby a prevádzkovania podzemných garáží, k čomu nedošlo pre neskoršie zistený archeologický nález a jeho vyhlásenie za národnú kultúrnu pamiatku.

3. Okresný súd rozsudkom č. k. 38 Cb 130/2010-823 z 20. júna 2012 (ďalej aj „prvý rozsudok“) uložil žalovanému povinnosť zaplatiť sťažovateľke sumu 225 492,92 eur s úrokom z omeškania, v časti o zaplatenie sumy 1 689 320,20 eur s úrokom z omeškania žalobu zamietol a sťažovateľku zaviazal zaplatiť žalovanému 76 % trov konania. Tento rozsudok bol potvrdený rozsudkom Krajského súdu v Trenčíne (ďalej len „krajský súd“) č. k. 16 Cob 126/2012-1005 zo 16. septembra 2014 (spolu s prvým rozsudkom ďalej aj „pôvodné rozsudky“) a sťažovateľke bola uložená povinnosť zaplatiť žalovanému náhradu trov odvolacieho konania.

4. Ústavný súd nálezom č. k. I. ÚS 184/2015 z 26. augusta 2015 (ďalej len „predchádzajúci nález“) vyslovil porušenie základného práva sťažovateľky na súdnu ochranu, práva na spravodlivé súdne konanie a základného práva na ochranu majetku rozsudkom krajského súdu č. k. 16 Cob 126/2012 zo 16. septembra 2014 v spojení s prvým rozsudkom okresného súdu v časti zamietajúcej žalobu. V tomto rozsahu ústavný súd obidva pôvodné rozsudky zrušil a vec vrátil okresnému súdu na ďalšie konanie. Zároveň vyslovil záväzný právny názor vo vzťahu k viacerým podstatným skutkovým okolnostiam, pri ktorých posudzovaní nižšie súdy aplikovali právo formalisticky a svojvoľne.

5. Okresný súd následne čiastočným rozsudkom č. k. 38 Cb 130/2010-1114 z 10. novembra 2016 uložil žalovanému povinnosť zaplatiť sťažovateľke sumu 64 411,48 eur s úrokom z omeškania a medzitýmnym rozsudkom č. k. 38 Cb 130/2010-1154 z 10. novembra 2016 uznal sťažovateľkou uplatnený nárok na náhradu škody za obdobie od 1. októbra 2009 do 31. decembra 2011 z titulu náhrady skutočnej škody a ušlého zisku (ďalej len „nové rozsudky okresného súdu“). Krajský súd rozsudkami č. k. 16 Cob 22/2017-1303 a č. k. 16 Cob 23/2017-1318 z 13. júna 2018 (ďalej len „rozsudky odvolacieho súdu“) nové rozsudky okresného súdu potvrdil.

6. Proti obom rozsudkom odvolacieho súdu podal žalovaný dovolanie. Napadnutým rozhodnutím najvyšší súd zrušil rozsudky odvolacieho súdu aj nové rozsudky okresného súdu a vec vrátil okresnému súdu na ďalšie konanie. Po ustálení, že žalovaný v dovolaniach vymedzil právnu otázku spôsobom zodpovedajúcim § 421 ods. 1 písm. a) zákona č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej aj „CSP“) a že dovolania sú prípustné, najvyšší súd posudzoval ich dôvodnosť. Zhrnul nosné závery pôvodných rozsudkov, podľa ktorých sú zmluvy absolútne neplatné a záväzkové vzťahy z nich vyplývajúce majú občianskoprávny režim. Skonštatoval, že v ďalšom konaní po predchádzajúcom náleze ústavného súdu boli sporné zmluvy posúdené ako platne uzatvorené podľa Obchodného zákonníka, keďže súd deklaroval, že sa nimi zabezpečovali verejné potreby. Najvyšší súd považoval posúdenie (ne)platnosti sporných zmlúv za prejudiciálnu otázku, od ktorej vyriešenia závisí rozhodnutie vo veci samej. V tej súvislosti dal do pozornosti uznesenia najvyššieho súdu č. k. 1 Cdo 44/2010 z 31. januára 2012 [publikované v Zbierke stanovísk Najvyššieho súdu a súdov Slovenskej republiky č. 3/2013 pod č. 40 (R 40/2013)] a č. k. 1 Cdo 133/2009 z 29. apríla 2010, z ktorých citoval právnu vetu, resp. časti odôvodnení aplikovateľné na rozhodovanú vec.

7. Podľa najvyššieho súdu okresný súd a krajský súd po vrátení veci z ústavného súdu nepochybne postupovali v intenciách záverov predchádzajúceho nálezu ústavného súdu. Poukázal na význam princípu právnej istoty, na zásadu minimalizácie zásahov do právomoci iných orgánov verejnej moci zo strany ústavného súdu a na jeho judikatúru vo vzťahu k preskúmvaniu skutkových a právnych záverov všeobecného súdu. Najvyšší súd uviedol, že nepochybňuje význam ústavného súdu, ktorý patrí medzi najvyššie súdne authority. Uviedol ako fakt, že pre rozhodovaciu činnosť súdov nižších inštancií je však v zmysle Civilného sporového poriadku osobitne významná rozhodovacia činnosť najvyššieho súdu. Po citácii právnej vety rozhodnutia č. k. 6 Cdo 29/2017 z 24. januára 2018 prijatého občianskoprávnym kolégiom najvyššieho súdu ako judikát R 71/2018 uzavrel, že pod pojem ustálenej rozhodovacej praxe nemožno zahrnúť rozhodnutia ústavných súdov Slovenskej republiky ani Českej republiky. Pri posudzovaní prejudiciality a v nadväznosti na ňu otázky platnosti sporných zmlúv, ako aj voľby právneho režimu tak mali byť pre krajský súd ako odvolací súd rozhodujúce rozhodnutia najvyššieho súdu. Ten je najvyššou súdnou autoritou, vo vzťahu ku ktorej zákonodarca zakotvil povinnosť dbať o jednotný výklad a používanie zákonov, prijímať stanoviská k zjednocovaniu výkladov zákonov a iných všeobecne záväzných právnych predpisov a zverejňovať súdne rozhodnutia zásadného významu.

8. Ak krajský súd nezohľadnil zásadu a účinky prejudiciality a z už právoplatne vyriešenej otázky medzi stranami sporu týkajúcej sa neplatnosti zmlúv a právneho režimu ich vzťahu nevychádzal, potom podľa najvyššieho súdu žalovaný opodstatnene namietal odklon odvolacieho súdu od ustálenej rozhodovacej praxe odvolacieho súdu a nesprávne právne posúdenie súdmi nižšej inštalcie. Dovolanie žalovaného preto považoval najvyšší súd za prípustné a dôvodné, čo odôvodňuje zrušenie rozsudkov odvolacieho súdu. Dôvody zrušenia sa vzťahujú aj na nové rozsudky, preto s prihliadnutím na zásadu hospodárnosti a rýchlosti konania ich najvyšší súd zrušil a vec vrátil okresnému súdu.

II.

Argumentácia sťažovateľky

9. Proti napadnutému rozhodnutiu sťažovateľka v ústavnej sťažnosti argumentuje:

a) Najvyšší súd konal v rozpore s princípom záväznosti právneho názoru uvedeného v rozhodnutiach ústavného súdu, vyplývajúceho tiež zo zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“), ktorý sa vzťahuje na všeobecné súdy nižšieho stupňa, ako aj na dovolacie konanie a ktorý je premietnutím zákazu svojvôle a princípu právnej istoty. Nerozlišoval medzi takmer bezvýnimočnou záväznosťou kasačného rozhodnutia ústavného súdu (pre všeobecný súd bez možnosti modifikácie) a precedentnou záväznosťou, čo bolo kľúčové pre vydanie nových rozsudkov a napadnutého rozhodnutia. Pre všeobecný súd sú záväzné aj precedentné rozhodnutia ústavného súdu, ktoré iba vo výnimočných prípadoch možno nerešpektovať, nie iba preto, lebo nie sú uvedené v rozhodnutí R 71/2018. Nerešpektovanie nálezu najvyšším súdom predstavuje nové porušenie ústavy. Predchádzajúci nálež ústavného súdu mal jednoznačne kasačnú povahu, nebol vo svojich záveroch spochybnený v neskoršej rozhodovacej praxi.

b) Najvyšší súd rozhodol o dovolaní napriek tomu, že neboli splnené podmienky pre jeho prípustnosť, najmä nebol správne definovaný dôvod prípustnosti a odôvodnenie dovolania. Dovolanie mal zamietnuť. Rozhodnutie o prípustnosti a dôvodnosti dovolania je svojvoľné, chybné a v rozpore s ústavnými kautelami práva na spravodlivý proces. Pod pojem ustálenej rozhodovacej praxe všeobecných súdov možno bezpochyby zahrnúť aj rozhodnutia ústavného súdu vo vzťahu k naplneniu dovolacieho dôvodu v zmysle § 421 ods. 1 CSP. Stotožnil sa s nesprávnou argumentáciou žalovaného o prekážke *res iudicata* a s účelovým porovnávaním rozdielnych skutkových situácií za pomoci teoretických úvah uvedených v označených rozhodnutiach najvyššieho súdu. V sťažovateľkou iniciovanom konaní išlo neustále o to isté konanie, jednotlivé nároky nevymáha duplicitne, preto rozhodnutia sp. zn. 1 Cdo 133/2009 a sp. zn. 1 Cdo 44/2010 nie sú aplikovateľné.

c) Najvyšší súd rozhodol spôsobom, ktorý nebol náležite a zrozumiteľne odôvodnený, jeho rozhodnutie je neurčité, nepreskúmateľné a zmätočné. Len sa stotožnil s argumentáciou žalovaného, ktorú formalisticky doplnil bez bližšieho posúdenia argumentov sťažovateľky. Nedal ústavne konformné odpovede na relevantné námietky sťažovateľky, nereagoval na ne, hoci o nich mal vedomosť a vyjadroval sa k nim aj žalovaný. Sťažovateľke neboli doručované všetky podania žalovaného v dovolacom konaní (vyjadrenie žalovaného k vyjadreniu sťažovateľky k dovolaniu).

III.

Vyjadrenie najvyššieho súdu, zúčastnenej osoby a replika sťažovateľky

III.1. Vyjadrenie najvyššieho súdu:

10. Najvyšší súd ponechal rozhodnutie na úvahe ústavného súdu a súhlasil s upustením od ústneho pojednávania. Pripojil vyjadrenie riadiacej predsedníčky senátu 4 O, ktorá zopakovala obsah odôvodnenia napadnutého rozhodnutia. Nestotožnila sa s námietkou sťažovateľky o nepreskúmateľnosti napadnutého rozhodnutia, pretože z jeho odôvodnenia je zrejmé, že odvolací súd nezohľadnil zásadu a účinky prejudiciality a z už právoplatne vyriešenej otázky medzi stranami týkajúcej sa neplatnosti zmlúv i právneho režimu ich vzťahu nevychádzal. Nerešpektovaním právnych záverov vyslovených v označených rozhodnutiach najvyššieho súdu (z nich jedno publikované) vec nesprávne právne posúdil. K tvrdeniu sťažovateľky o nedoručení všetkých písomných podaní žalovaného v dovolacom konaní sa bez poznania celého obsahu spisu

nevyjadřila. Z odôvodnenia podľa nej nevyplýva, či vyjadrenie sťažovateľky k vyjadreniu žalovaného k dovolaniu bolo doručené sťažovateľke. Ak by to tak bolo, táto okolnosť sama osebe nezakladá porušenie zásady rovnosti zbraní, pretože je na súde, aby určil rozumnú hranicu pre ukončenie konfrontácie sporových strán. Nenastal podľa nej prípad, že by išlo o podanie so zásadným vplyvom na rozhodnutie o dovolaní, pretože sa sťažovateľka mala možnosť k dovolaniu vyjadriť a žalovaný vo svojom vyjadrení nové skutočnosti už neuvádzal. Zhrnula, že medzi napadnutým uznesením najvyššieho súdu a namietaným porušením označených práv nie je taká spojitosť, ktorá by umožňovala vyvodit' záver o ich porušení. Doplnila, že konanie sa dostalo do štádia, keď okresný súd bude opakovane konať a rozhodovať o predmete žaloby v celom rozsahu, kde bude sťažovateľka mať priestor na preukázanie opodstatnenosti svojho nároku.

III.2. Vyjadrenie zúčastnenej osoby:

11. Zúčastnená osoba vo vyjadrení zrekapitulovala priebeh konania, upriamujúc pozornosť na čiastočnú právoplatnosť pôvodných rozsudkov a spôsob posúdenia predbežnej otázky (neplatnosť sporných zmlúv, občianskoprávny režim). Kameňom úrazu je podľa nej predchádzajúci nález ústavného súdu, ktorý prelomil zásadu právnej istoty duplicitným rozhodnutím o už právoplatne a nezmeniteľne rozhodnutej predbežnej otázke. Nastolil sa ním neústavný stav právnej neistoty. Ústavný súd prekročil svoju právomoc uzurpovaním si posudzovania toho, čo patrí zásadne do právomoci všeobecného súdu (otázka platnosti či neplatnosti právnych úkonov, detaily právnych úkonov, premlčanie, správnosť aplikácie občianskoprávneho vzťahu a pod.). Nenariadil však ústne pojednávanie a neopakoval dokazovanie, zúčastnenej osobe tak nebolo umožnené vyjadriť sa. Zúčastnená osoba upriamuje pozornosť na kritické znenie odlišného stanoviska sudcu Petra Brňáka a na nález toho istého senátu ústavného súdu (I. ÚS 11/2015), ktoré sú zdržanlivé k prehodnocovaniu dôkazov. Dôsledkom prvého nálezu bolo, že rovnakú predbežnú otázku v tom istom konaní posúdili aj okresný súd a krajský súd rôzne, pretože v časti zamietnutej pôvodnými rozsudkami rozhodli, že sporné zmluvy sú platné a režim právneho vzťahu medzi stranami je obchodnoprávny. To považuje zúčastnená osoba za nemysliteľné a neobhájiteľné.

12. S napadnutým rozhodnutím je zúčastnená osoba stotožnená, považuje ho za presadenie práva a spravodlivosti prostredníctvom aplikácie princípu právnej istoty, je podľa nej príkladom vysokej profesionálnej a odbornej úrovne príslušného senátu najvyššieho súdu, odôvodnenie je absolútne dostatočné, dáva odpovede na všetky podstatné otázky. K námietke sťažovateľky o prípustnosti dovolania uvádza, že ide v zásade o výlučnú kompetenciu najvyššieho súdu. Ku kasačnej viazanosti najvyššieho súdu predchádzajúcim nálezom uvádza, že najvyšší súd ním nie je podľa § 134 zákona o ústavnom súde viazaný, keďže nevydal nálezom zrušené rozhodnutia a pretože ústavný súd prekročil svoje kompetencie. K námietke sťažovateľky o nezrozumiteľnosti, neurčitosti, zmätočnosti a nepreskúmateľnosti odôvodnenia uvádza, že nie je dostatočne konkrétna. Napokon zúčastnená osoba žiada o dôsledné uplatnenie zásady zdržanlivosti a odmietnutie ústavnej sťažnosti.

III.3. Replika sťažovateľky:

13. Sťažovateľka v oneskorene doručenej replike k vyjadreniu najvyššieho súdu uviedla, že je formálne, neobsahuje konkrétne námietky k jej argumentácii a odvoláva sa len na odôvodnenie napadnutého rozhodnutia. Zopakovala kľúčové námietky ústavnej sťažnosti a odmietla tvrdenie najvyššieho súdu o vytvorení priestoru pre úkony sťažovateľky na okresnom súde, pretože súdy sú

povinné rešpektovať záväzný názor najvyššieho súdu. K vyjadreniu zúčastnenej osoby uviedla, že ide o zhodné argumenty s obsahom dovolaní, ktorými sa ani nespochybňuje zrejmé porušenie jej práv. Upozornila, že najvyšší súd svojvoľne ignoroval kasačnú záväznosť predchádzajúceho nálezu. Žalovaný podľa nej účelovo porovnáva rozdielne skutkové situácie odlišné od predmetu konania a ním uvedené rozhodnutia potvrdzujú, že ide neustále o to isté konanie. Odmietla tvrdenia žalovaného o nedostatočnom odôvodnení ústavnej sťažnosti a zotrvala na jej dôvodnosti a oprávnenosti. Súhlasila s upustením od ústneho pojednávania.

IV.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

14. Podstata namietaného porušenia základného práva na súdnu ochranu a práva na spravodlivé súdne konanie spočíva v zásadných námietkach sťažovateľky, že najvyšší súd napadnutým rozhodnutím porušil princíp záväznosti právneho názoru vyjadreného v kasačnom rozhodnutí ústavného súdu, svojvoľne rozhodol o prípustnosti a dôvodnosti dovolania a napadnuté rozhodnutie odôvodnil zmätočne a nedostatočne.

15. Ústavný súd na úvod zdôrazňuje, že v konaní o ústavnej sťažnosti vykonáva prieskum rozhodnutí orgánov verejnej moci zásadne vtedy, ak ústavná sťažnosť smeruje proti „konečnému“ rozhodnutiu. Spravidla ide o rozhodnutie, ktorým sa súdne či iné konanie končí a jeho účastník po vyčerpaní všetkých zákonom garantovaných a dostupných právnych prostriedkov ochrany základných práv nemá možnosť inej právnej obrany, než je využitie inštitútu ústavnej sťažnosti. Aj v prípade sťažovateľkou označeného práva na súdnu ochranu a práva na spravodlivý proces v zásade platí, že ide o práva „výsledkové“, to znamená, že im musí zodpovedať proces na všeobecnom súde ako celok. To, či napadnuté konanie ako celok bude spravodlivé, závisí od jeho priebehu a rovnako aj od konečného rozhodnutia (II. ÚS 307/06, II. ÚS 155/08).

16. Aj napriek uvedenému môže nastať situácia, keď je nevyhnutné aj nemeritórne rozhodnutie všeobecného súdu (vrátane rozhodnutia kasačného, teda rozhodnutia o zrušení napadnutého rozhodnutia a vrátení veci na nové rozhodnutie s povinnosťou rešpektovať právny názor nadriadeného súdu) podrobiť vecnému prieskumu z pohľadu jeho možného zásahu do základného práva účastníka konania. Ide najmä o prípady, ak všeobecný súd takým rozhodnutím vyrieši s konečnou platnosťou otázku, ktorá je spôsobilá zásadným spôsobom ovplyvniť ďalší priebeh konania alebo jeho výsledok, a náprava jeho eventuálneho pochybenia by bola po skončení konania vylúčená alebo výrazne sťažená. Ochrana poskytovaná základným právam a slobodám fyzických osôb a právnických osôb ústavným súdom by nebola účinná, ak by ústavný súd nemohol včas zasiahnuť a následky porušenia základných práv a slobôd odstrániť aj prv, ako skončí konanie vo veci konečným rozhodnutím akceptujúcim právny názor vyslovený nadriadeným súdom v rozhodnutí, ktoré je postihnuté vadou spočívajúcou v porušení základných práv účastníkov takéhoto konania (m. m. III. ÚS 46/2013, obdobne III. ÚS 508/2011, III. ÚS 686/2017).

17. Vzhľadom na uvedené východiská ústavný súd posudzoval, či napadnutým rozhodnutím najvyššieho súdu bola definitívne vyriešená taká zásadná právna otázka, ktorú súdy nižšej inštalcie nebudú môcť riešiť odlišne len z dôvodu povinnosti rešpektovať právny názor funkčne nadriadeného súdu. Ústavný súd skúmal i to, či z hľadiska prípadného budúceho ústavno-súdneho prieskumu konečného meritórneho rozhodnutia vytvára napadnuté rozhodnutie najvyššieho súdu pre sťažovateľku nenapravitelné následky.

18. Z obsahu odôvodnenia napadnutého rozhodnutia vyplýva, že v dôsledku kasačnej záväznosti právneho názoru dovolacieho súdu bolo uložené okresnému súdu i krajskému súdu pri ďalšom rozhodovaní fakticky neprihliadať na právne názory vyslovené v predchádzajúcom náleze ústavného súdu a, naopak, bezvýnimočne prijať najvyšším súdom predostreté nazeranie na prejudicialitu v otázke platnosti a právneho režimu sporných zmlúv. Pri plnom rešpektovaní povinnosti vyplývajúcej pre súdy nižších inštancií z § 455 CSP tak najvyšší súd záväzným názorom o právoplatnom vyriešení predbežnej otázky fakticky záväzne uzavrel možnosť, aby súdy nižších inštancií v prebiehajúcom konaní opakovane posudzovali pre výsledok konania podstatnú hmotnoprávnu otázku platnosti zmlúv a právneho režimu z nich vyplývajúcich práv a povinností. Ústavný súd dopytom na okresnom súde zistil, že k tejto situácii už aj došlo, pretože okresný súd rozsudkom z 28. júla 2021 žalobu sťažovateľky zamietol práve s poukazom na záväzný právny názor dovolacieho súdu.

19. Nadväzujúc na východiská uvedené v predchádzajúcich bodoch tohto odôvodnenia, tak ústavný súd dospel k záveru, že obsah odôvodnenia napadnutého rozhodnutia a zákonné následky z neho vyplývajúce otvárajú ústavnému súdu priestor pre vykonanie jeho vecného prieskumu.

20. Úlohou ústavného súdu je v tomto prípade posúdiť, či právne závery, ktorými najvyšší súd odôvodnil zrušovací výrok napadnutého rozhodnutia, boli výsledkom ústavne udržateľnej aplikácie noriem procesného práva v súlade s označenými článkami ústavy a dohovoru. Ústavný súd neskúmal a neposudzoval správnosť skutkových zistení. Skutkové a právne závery všeobecného súdu môžu byť predmetom jeho kontroly iba vtedy, ak by vyvedené závery boli zjavne neodôvodnené, a tak z ústavného hľadiska neospravedliteľné a neudržateľné, a zároveň by mali za následok porušenie základného práva alebo slobody (I. ÚS 13/00, I. ÚS 117/05).

21. Ústavný súd si uvedomuje úlohu najvyššieho súdu v civilnom procese, keď rozhoduje ako dovolací súd v už právoplatne skončenom spore. Rešpektuje aj jeho vlastnú diskreciu vo vzťahu k posudzovaniu prípustnosti a dôvodnosti dovolania za predpokladu, že sú realizované ústavne konformným spôsobom. V týchto prípadoch je samozrejmosťou, že najvyšší súd sa snaží zabezpečiť jednotný výklad a používanie zákonov. Ani pri naplnení tejto úlohy ale nemôže byť opomenutá povinnosť rešpektovať práva sporových strán a dodržať zásady spravodlivého procesu, v okolnostiach prípadu princíp právnej istoty a právo na riadne odôvodnenie rozhodnutia, a to minimálne v takom rozsahu, aby strany dostali konkrétne odpovede na ich podstatné námietky.

22. Kvalita odôvodnenia rozhodnutí všeobecných súdov je častým predmetom posudzovania v rozhodovacej činnosti ústavného súdu a aj štrasburských orgánov ochrany ľudských práv, z čoho rezultuje pomerne bohatá judikatúra k jeho významu z pohľadu základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru. V odôvodnení rozhodnutia má všeobecný súd odpovedať na konkrétne námietky účastníka konania, keď jasne a zrozumiteľne dá odpoveď na všetky kľúčové právne a skutkovo relevantné otázky súvisiace s predmetom súdnej ochrany. Súdne rozhodnutia musia podľa Európskeho súdu pre ľudské práva v dostatočnej miere uvádzať dôvody, na ktorých sa zakladajú (García Ruiz v. Španielsko z 21. 1. 1999, č. 30544/96). Judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva nevyžaduje, aby na každý argument strany bola daná odpoveď v odôvodnení rozhodnutia. Ak však ide o argument, ktorý je pre rozhodnutie rozhodujúci, vyžaduje sa špecifická odpoveď práve na tento argument (Georgiadis v. Grécko z 29. 5. 1997, č. 21522/93). Naplnenie práva na spravodlivý

proces vyžaduje, aby súd preskúmal podstatné argumenty účastníka konania (Buzescu v. Rumunsko z 24. 5. 2005, č. 61302/00).

23. Ústavný súd v posudzovanej veci dospel k záveru, že napadnutým rozhodnutím došlo k porušeniu princípu právnej istoty sťažovateľky ako súčasť práva na spravodlivý proces a zároveň k porušeniu práva na dostatočné odôvodnenie rozhodnutia, ktorým najvyšší súd nedal odpoveď na relevantné námietky sťažovateľky. Najvyšší súd zrušil už právoplatné rozhodnutia všeobecných súdov (rozsudky odvolacieho súdu aj nové rozsudky okresného súdu) bez toho, aby vecne, zrozumiteľne a kvalifikovane odôvodnil, prečo by súdy nižšej inštancie nemali rešpektovať kasačnú záväznosť právneho názoru ústavného súdu vyjadreného v predchádzajúcom náleze.

24. Argumenty najvyššieho súdu o existujúcej prejudicialite a jej účinkoch v posudzovanej veci nedávajú dostatočnú odpoveď na podstatný opačný argument sťažovateľky prezentovaný v jej podaniach, že aj napriek čiastočnému právoplatnému skončeniu konania o zaplatenie určitej peňažnej sumy (na základe pôvodných rozsudkov) naďalej prebieha ten istý (rovnaký) spor, v ktorom žalobca uplatňuje rôzne finančné nároky na základe viacerých právnych titulov. Najvyšším súdom citované rozhodnutia, o ktoré opiera svoj záver o prejudicialite, vychádzali z povinnosti rešpektovať predchádzajúce posúdenie právnej otázky, o ktorej súdy už právoplatne rozhodli v inom (odlišnom) spore. Najvyšší súd v posudzovanej veci sa touto podstatnou námietkou sťažovateľky nezaoberal a len nekriticky odkazoval na svoje rozhodnutia.

25. Podľa ústavného súdu nemožno vysloviť záver o právoplatnom vyriešení právnej otázky medzi sporovými stranami iba na základe existencie právoplatného výroku rozhodnutia o priznaní peňažnej sumy predstavujúcej časť predmetu sporu, keď spor o ďalšej časti rovnakého peňažného nároku pokračuje a jeho konečný výsledok závisí práve od sporného právneho posúdenia veci. Vyhovujúci výrok pôvodného rozsudku okresného súdu mohol napadnúť odvolaním iba žalobca. Samotný fakt, že odvolanie nepodal, v okolnostiach veci neznamená, že tým došlo k vyriešeniu spornej otázky platnosti sporných zmlúv a ich právneho režimu konečným spôsobom, keď sa sťažovateľka, naopak, aktívne bránila proti právnomu posúdeniu veci okresným súdom. V tejto súvislosti je nevyhnutné dodať, že časť už právoplatne priznanej sumy a príslušenstva predstavuje takú časť z celkového nároku sťažovateľky, ktorá by jej bola priznaná aj pri opačnom posúdení sporných právnych otázok.

26. Právne otázky považované žalovaným (a najvyšším súdom) za prejudiciálne vyriešené boli vecne prehodnotené ústavným súdom v predchádzajúcom náleze. Aj keby ústavný súd akceptoval názor najvyššieho súdu o prejudicialite (ktorý však neakceptuje), nemožno opomenúť, že ústavný súd predchádzajúcim nálezom zrušil (už právoplatné) pôvodné rozsudky, čím prelomil možnú prejudicialitu odlišným právnym posúdením právneho vzťahu medzi sporovými stranami s kasačnými účinkami pre všeobecné súdy. Možnosť výnimky z prejudiciality v dôsledku uplatnenia mimoriadnych opravných prostriedkov predpokladá aj najvyšším súdom citované uznesenie č. k. 1 Cdo 133/2009 z 29. apríla 2010. Navyše účinky kasačnej záväznosti nálezu ústavného súdu zaväzujú všeobecný súd, ktorý vo veci konal, a to najmä v prípade, keď nedošlo k zmene právnej úpravy ani k zmene skutkových okolností a ústavný súd vo veci rozhodol meritórne a svoj právny názor jednoznačne formuloval (I. ÚS 89/2017).

27. Nález ústavného súdu predstavuje definitívne riešenie ústavnoprávnych otázok v konkrétnej veci, preto ho musí dotknutý všeobecný súd v plnom rozsahu akceptovať. Ústavnoprávny výklad

vyložený v náleze musí všeobecný súd rešpektovať bez ohľadu na eventuálnu subjektívnu pochybnosť o jeho správnosti. Najvyšší súd v prejednávanej veci absolútne nezohľadnil závažnú skutočnosť, že okresný súd a krajský súd boli ako priami adresáti prvého nálezu viazaní právnym názorom ústavného súdu (podľa § 56 ods. 6 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení účinnom do 28. februára 2019, resp. následne podľa § 134 ods. 1 zákona o ústavnom súde). Navyše pre všetky súdy je viazanosť rozhodnutiami ústavného súdu v otázke základných ľudských práv a slobôd vyjadrená aj v § 193 CSP. Najvyšší súd, úplne ignorujúc kasačnú záväznosť predchádzajúceho nálezu ústavného súdu, postavil okresný súd napadnutým rozhodnutím do rozporuplnej pozície, keď mal súčasne povinnosť rešpektovať vzájomne sa vylučujúce právne závery ústavného súdu a dovolacieho súdu. Takýto stav je neakceptovateľný.

28. Ústavný súd v predchádzajúcom náleze vyslovil právny názor na viaceré hmotnoprávne otázky vzniknuté v konaní. V okolnostiach veci nemožno opomínať početné nedostatky ústavnoprávnej povahy v preskúmaných rozhodnutiach, ktoré ho k výnimočnému uplatneniu jeho právomoci doviedli. Ak potom najvyšší súd nemal ambíciu viesť s ktorýmkoľvek z právnych názorov ústavného súdu rozumný dialóg vo vecnej rovine, bolo jeho povinnosťou ich rešpektovať, hoci bol ich adresátom len nepriamo a hoci v konkrétnej veci nebol vo vzťahu k ústavnému súdu formálne súdom nižšej inštancie. Ústavný súd *a priori* nevylučuje možnosť, aby aj záväzné závery jeho nálezu boli v pokračujúcom spore neskôr modifikované, takýto postup ale vyžaduje zásadne odlišné dôvody než len odkaz na vlastnú rozhodovaciu prax najvyššieho súdu. Takýmito dôvodmi môže byť už spomínaná podstatná zmena v skutkových zisteniach, ktoré tvorili základ zrušujúceho aj zrušovaného rozhodnutia, alebo zmena právnej úpravy, ku ktorej došlo po vydaní nálezu. Dôvodom môže byť aj zásadný judikatúrny posun v otázke, ktorá v čase pôvodného rozhodovania nebola ešte vyriešená.

29. Bez ohľadu na autonómiu najvyššieho súdu pri výklade pojmu „ustálená rozhodovacia prax dovolacieho súdu“ najvyšší súd v odôvodnení napadnutého rozhodnutia v konečnom dôsledku vylúčil priznanie akýchkoľvek účinkov nálezu ústavného súdu vydanému skôr v tom istom spore, ktorého závery v plnom súlade s jeho kasačnou záväznosťou rešpektovali okresný súd a krajský súd. Tým bola prekročená hranica ústavnej akceptovateľnosti a najvyšší súd sa dopustil ústavne neprípustného zásahu do právnej istoty sťažovateľky. Plnenie zákonom stanovenej povinnosti najvyššieho súdu zabezpečiť jednotný výklad a používanie zákonov sa nevylučuje s povinnosťou rešpektovať skorší zásah ústavného súdu do rozhodovacej činnosti súdov nižších inštancií.

30. Čo sa týka ústavných požiadaviek na kvalitu odôvodnenia súdneho rozhodnutia, je potrebné zhrnúť, že najvyšší súd vyslovil názor, že nižšie súdy nezohľadnili zásady a účinky prejudiciality, nevychádzali z právoplatne vyriešenej predbežnej otázky medzi stranami týkajúcej sa neplatnosti sporných zmlúv a ich právneho režimu, čo ho viedlo k záveru o opodstatnenosti dovolania žalovaného. Najvyšší súd, naopak, vôbec nereagoval na podstatné námietky sťažovateľky vznesené v dovolacom konaní (o neexistencii prekážky *res iudicata* vo vzťahu k pôvodným rozsudkom, o nemožnosti vychádzať po náleze ústavného súdu z právneho posúdenia uvedeného v pôvodných rozsudkoch, o nepodmienení priznaných a zamietnutých nárokov, o nepoužiteľnosti rozhodnutia sp. zn. 1 Cdo 133/2009). Najvyšší súd neodpovedal na podstatné argumenty sťažovateľky, resp. k jednej z nich zaujal právny názor, ktorý ústavný súd týmto rozhodnutím posúdil ako ústavne nekonformný, pretože je zjavne neodôvodnený a v konečnom dôsledku popiera účinky kasačnej

záväznosti predchádzajúceho nálezu. V súhrne takéto odôvodnenie nemôže učiniť zadosť požiadavke riadneho odôvodnenia súdneho rozhodnutia v súlade s právom na spravodlivý proces.

31. Vzhľadom na uvedené ústavný súd dospel k záveru, že najvyšší súd nerešpektoval a nedodržel procesné garancie práva na súdnu ochranu, konkrétne požiadavku na riadne odôvodnenie rozhodnutia a požiadavku právnej istoty. V konečnom dôsledku tieto nedostatky dosahujú intenzitu ústavnoprávnej neakceptovateľnosti napadnutého rozhodnutia. Najvyšší súd takto porušil základné právo sťažovateľky na súdnu ochranu zaručené v čl. 46 ods. 1 ústavy, čl. 36 ods. 1 listiny a právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru (bod 1 výroku nálezu).

32. Pre dosiahnutie nápravy vo veci je nevyhnutné, aby ústavný súd vyhovel aj návrhu sťažovateľky na zrušenie napadnutého rozhodnutia a vrátenie veci najvyššiemu súdu (bod 2 výroku nálezu). Najvyšší súd je v ďalšom konaní vo veci podľa § 134 ods. 1 zákona o ústavnom súde viazaný právnymi názormi ústavného súdu vyjadrenými v tomto náleze.

33. Ústavný súd na tomto mieste zdôrazňuje, že právoplatnosťou tohto rozhodnutia o zrušení napadnutého kasačného rozhodnutia najvyššieho súdu nastane v spore právny stav, že sa obnoví právoplatnosť rozsudkov okresného súdu z 10. novembra 2016 a rozsudkov odvolacieho súdu z 13. júna 2018 (pozri bod 5 odôvodnenia) a povinnosťou najvyššieho súdu bude opakovane rozhodnúť o dovolaniach sťažovateľky. Keďže v priebehu konania o ústavnej sťažnosti rozhodol okresný súd vo veci rozsudkom z 28. júla 2021 a vo veci aktuálne prebieha odvolacie konanie, bude úlohou odvolacieho súdu procesne reagovať na novovzniknutý právny stav.

34. Ústavný súd v súlade s princípom sebaobmedzenia a zdržanlivosti (m. m. I. ÚS 76/2011, III. ÚS 508/2011) pri uplatňovaní svojej právomoci nepovažoval za potrebné zaoberať sa ostatnými námietkami sťažovateľky o správnosti napadnutého rozhodnutia v otázke prípustnosti dovolania a jeho dôvodnosti alebo v otázke povinnosti doručovania vzájomných vyjadrení, pretože tieto otázky budú predmetom nového konania a rozhodnutia najvyššieho súdu.

35. Ústavná sťažnosť v rozsahu namietaného porušenia základného práva na ochranu vlastníctva a na rovnosť všetkých foriem vlastníctva podľa čl. 20 ods. 1 ústavy a základného práva na rovnosť pred zákonom podľa čl. 12 ods. 1 ústavy neobsahuje žiadne bližšie odôvodnenie v podobe konkrétnych právnych a skutkových dôvodov, čo v prípade sťažovateľky zastúpenej advokátom musí vo fáze vecného prerokovania ústavnej sťažnosti viesť k jej nevyhoveniu (bod 4 výroku nálezu).

36. Vo vzťahu k namietanému porušeniu čl. 1 ods. 1 ústavy ústavný súd pripomína, že v uvedenom článku sú zakotvené základné princípy a postuláty Slovenskej republiky, ktoré sú implicitnou súčasťou rozhodovania ústavného súdu a sú premietnuté okrem iného aj do zakotvenia základných práv a slobôd ako základné právo na súdnu ochranu. Nepredstavujú však konkrétne základné práva alebo slobody, ktorých ochrany by sa sťažovateľka mohla pred ústavným súdom v konaní podľa čl. 127 ústavy domáhať. Ústavný súd preto ústavnej sťažnosti v tejto jej časti nevyhovel (bod 4 výroku nálezu).

V.

Finančné zadosťučinenie

37. Sťažovateľka v ústavnej sťažnosti navrhla, aby jej ústavný súd priznal finančné zadosťučinenie v sume 10 000 eur z dôvodu nerešpektovania prvého nálezu najvyšším súdom a jeho prispenia k prieťahom.

38. Ak ústavný súd ústavnej sťažnosti vyhovie, môže priznať sťažovateľovi primerané finančné zadosťučinenie, ak o to požiadal [§ 133 ods. 3 písm. e) zákona o ústavnom súde].

39. Cieľom primeraného finančného zadosťučinenia je dovriešenie ochrany porušeného základného práva v prípadoch, v ktorých sa zistilo, že k porušeniu došlo spôsobom, ktorý vyžaduje poskytnutie vyššieho stupňa ochrany, nielen deklaráciu porušenia, prípadne príkaz na ďalšie konanie bez porušovania základného práva (I. ÚS 153/08).

40. V danom prípade ústavný súd považuje svoje rozhodnutia uvedené v bodoch 1 a 2 výroku nálezu za dostatočnú satisfakciu, preto návrhu sťažovateľky na priznanie primeraného finančného zadosťučinenia nevyhovel (bod 4 výroku nálezu). Námitka o spôsobení zbytočných prieťahov navyše nebola bližšie odôvodnená a premietnutá do petitu ústavnej sťažnosti.

VI.

Trovy konania

41. Ústavný súd priznal sťažovateľke (§ 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde) nárok na náhradu trov konania v celkovej sume 450,29 eur.

42. Pri výpočte trov právneho zastúpenia sťažovateľky ústavný súd vychádzal z vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (§ 11 ods. 3). Základná sadzba odmeny za úkon právnej služby uskutočnený v roku 2020 je vo výške 177 eur a hodnota režijného paušálu je vo výške 10,62 eur. Sťažovateľke vznikol nárok na náhradu trov konania za dva úkony právnej služby uskutočnené v roku 2020 (prevzatie a príprava zastúpenia, podanie ústavnej sťažnosti ústavnému súdu). Advokát sťažovateľky je platiteľom dane z pridanej hodnoty, preto výsledná suma je zvýšená o 20 % (o sumu 75,05 eur). Za repliku sťažovateľky k vyjadreniam najvyššieho súdu a zúčastnenej osoby nebolo možné priznať nárok na náhradu, pretože nevedla k ďalšiemu objasneniu skutočností už uvedených v ústavnej sťažnosti.

43. Priznanú náhradu trov právneho zastúpenia je najvyšší súd povinný uhradiť na účet právneho zástupcu sťažovateľky (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 CSP) označeného v záhlaví tohto nálezu v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu (bod 3 výroku nálezu).

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 1. februára 2022

Ladislav DUDITŠ
predseda senátu